

—aquí aplicat al greix del porc— amb què apareix ja en un text en gascó de l'Armanhac, on sembla designar (com el fr. ant. *panel* «flèche du lard depuis l'épaule jusqu'à la cuisse») les grans penques de cansalada: «lo capitol --- ab lo rey e l'avesque --- devo aver --- totas las *paolhas* dels porcs e de las truegas, e la carta part del pieitz del bou --- que seran vendutz e-ls preditz mazels», en un doc. de la col·lecció dels Archives de Laitora (que conté sobretot docs. del S. xv), PSW VI, s. v. *panolha*.

En castellà hi ha hagut també les formes *panoja* i *panocha*, corresponents a les dues catalanes. El *DAut.*, tot preferint *panoja*, advertia «otros dicen *panochas*», i així se sent efectivament en el cast. de Galícia, d'Albacete (RFE xxvii, 242n.) i de Múrcia (GaSoriano), on ja se sap l'extensió que hi té el conreu del blat de moro, tan vasta i típica que la gent de les parts més rústiques d'aquella horta hi rep el malnom de *panochos*, i amb ells llur parlar local; Pedro Lemus y Rubio, *Aport. para --- el vocabulario panoho*, dial. de la Huerta de Murcia (Múrcia, 1933). L'explicació de la variant és força menys clara que la de *panolla*; car suposar que el castellà antic *panoja*, amb la pronúncia medieval de la *j* com a *z* fos manllevat pel català de l'Horta de València, i, apitxat com a *panoça* en el segle XVI, es propagués, precisament i només, des d'allà, per una banda, cap al Principat, i per l'altra, cap a Múrcia i Albacete, no és versemblant en cap sentit, més que més essent avui *panotxa* la forma del Nord i *panolla* en val. Menys encara és raonable imaginar un italianisme dialectal.

La clau del problema es deu trobar en el mossàrab: en l'àrab del Marroc designa avui *banucha* una espècie de poma primerenca, i segons PAlc. *banúja* era «prisco, como durazno» (amb el canvi de *č* en *j* = *ğ* per arabització); potser, com va indicar Simonet, venien aquestes formes del ll. PANNUCEA (MALA) 'espècie de pomes que aviat s'arruguen', i derivarien de PANNUS en el sentit de 'drap, parrac'. És possible que aquest mot mossàrab es vagi confondre a Múrcia, o en certes zones valencianes, amb el descendent de PANUCULA.

Algunes dades indiquen en efecte, que el nostre PANUCULA tingué variants antigues amb -NN-: hem vist que en gascó al costat d'un *panoulho* modern hi hauria un *paolha* antic: aquest, suposant -N- simple perduda entre vocals; aquell, -NN- doble (és cert que no estem ben segurs d'una variant ni de l'altra, essent hapax, i essent possible que s'hagi escapat una abreviatura de -n-); en el mateix Armanhac es registra un *despenoulhà* «dépouiller le maïs de sa gousse» (Cénac-Moncaut, *Dict. Gc.*), que semblaria pressuposar un *penoulho*, *pa-*, amb -NN- (l'etimologia de St. Isidor també donatja peu a creure-ho). O bé es tractaria d'algun canvi de sufix de -UCULA en -UCEA per una raó o altra (contaminació de BULLUCEA, de TORTIARE, de TORQU)EA?).

Sigui com vulgui dels detalls, una forma *panoça* de procedència mossàrab, s'haurà estès cap al Principat des del Sud, en anar-s'hi propagant el conreu del blat de moro. Car, en l'origen, *panolles* no eren més que les

poc importants, i poc productives, *panolles* del mill i del panís; mentre que, amb la importació del Zea mays americà s'anà tornant una gran font de riquesa; que, lògicament, primer només es degué cultivar prop dels ports murcians i andalusos, afavorits o monopolitzadors en el comerç amb Amèrica.

I realment ens consta que la variant en -otxa no ha pas estat estranya a les terres meridionals i del Sud-oest del nostre domini lingüístic. *Panotxa* vaig sentir jo mateix a Elx com a nom de la gran espiga de la palmera (veg. *ramàs* de RAM, que s'hi combina), 1963, i segons *AlcM* allà mateix s'aplica també a la del blat de moro. En efecte, amb aquest valor usa *panotxa* el monoverí *Canyís* (gloss. de SGuarner).

La transmissió del mot a través de l'àrab sembla confirmada per la variant *pinõça* que, com a nom de la del blat de moro, sento a la zona Llitera-B. Ribag. (a Alins, Jusseu etc., 1965), i també figura com a cast. local d'Aragó (junt amb *espinochar*, *desp.*, 'esgranar la panotxa', DACEsp.): els quals deuen venir d'una pron. *pinõça/penõça* dels moriscos, amb *ã* aràbiga.

D'aquest PANUC- mossàrab, nom del fruit del panís i blat de moro, deu dependre, en una forma o altra, un val. *pingano* que el *DAG.* registra en el P. Val. com a nom d'una espècie de «pa de moresc», també anomenat «*mintxo*», o sigui *minjo*, de *minjar* MANDUCARE; deu haver-hi alteracions dialectals (mossàrabs?) o, més aviat, per contaminació; en tot cas amb la mateixa *i* que en *pinotxa* = *panotxa*; qui sap si també influència de *minjo* o altra forma de MANDUCARE, i no descartem alguna alteració per etim. pop. (*pa en gana* = amb *gana*, pròpiament *pa* que es menja quan hi ha *gana*).

DERIV.: *Panollada*. *Panollera*. *Panollot*. *Apanollat*. *Empanollat*. (D) *espanotxar*; *espanotxada*; *espanotxadora*. En forma sàvia: *panicula*; *panicle*.

1 Potser amb variant *panucla* segons l'índex de Lindsay (si bé no indicat en el text ni a peu de pàgina).

Panòplia, V. *oplo-* *Panòptic*, V. *ull*

PANORAMA, compost savi del gr. *πᾶν* 'tot' i *δραμα* 'allò que es veu'. □ 1.ª doc.: Lab. 1864.

«Gran quadro circular dispost de tal modo que l'espectador, col·locat en lo centro, veu los objectes, representats com se veurien, si des d'una altura descubria tota una gran y vistosa estensió de terreno». D'on la 2.ª acc., després generalitzada «gran y vistosa estensió de terreno»; ja familiar als costumistes de la Renaixença: «--- parlavas l'altre dia de pujar a la cascata --- del Parc --- embrassant la barana, remuntaren el primer tram --- s'abocaren als finestrals --- allargant-hi un dit, li anà signant les mil sorpreses qu'enclohia tan rioler com esplèndit *panorama*... els degotalls de l'aygua --- el vesper de la gent --- negra taca matisada de vius colors --- les capsanes dels oms, --- les cúpules dels quartels vehins ---», Pons Mass. (*L'Auca de la Pepa* xvii, p. 307).

DERIV.: *Panoramàtic* adj. (1868, *SLitCosta*), que